

Vlaams
Parlement

ingediend op **1010** (2016-2017) – Nr. 1
7 december 2016 (2016-2017)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Joris Poschet en Tine Soens

over het Colombiaanse vredesproces

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire, Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Caroline Croo, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Ann Soete, Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

INHOUD

1. Inleiding	4
2. Inleidende uiteenzetting door Z.E. Rodrigo Rivera Salazar, ambassadeur van Colombia.....	4
3. Bespreking	5
3.1. Vragen en opmerkingen van de leden	5
3.2. Antwoorden van Z.E. Rodrigo Rivera Salazar, ambassadeur van Colombia.....	7
4. Slotwoord.....	10

De Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed hield op 16 november 2016 een gedachtewisseling met Z.E. Rodrigo Rivera Salazar, ambassadeur van de Republiek Colombia, over het Colombiaanse vredesproces.

1. Inleiding

Güler Turan, waarnemend voorzitter, verwelkomt de ambassadeur en herinnert eraan dat het Vlaams Parlement op 18 november 2015 een handelsakkoord met Colombia en Peru goedkeurde: het decreet houdende instemming met de handelsovereenkomst tussen de Europese Unie en haar lidstaten, enerzijds, en Colombia en Peru, anderzijds, ondertekend te Brussel op 26 juni 2012 (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 488/3). Dat akkoord bevat trouwens ook enkele clausules over de mensenrechten.

2. Inleidende uiteenzetting door Z.E. Rodrigo Rivera Salazar, ambassadeur van Colombia

Ambassadeur *Rodrigo Rivera Salazar* dankt de commissie omdat hij hier enkele beschouwingen mag geven over het vredesproces in zijn land. De westelijke hemisfeer, de Amerika's, is een regio zonder gewapende conflicten, met uitzondering van het conflict waaraan deze onderhandelingen een einde moeten stellen. Het interne gewapende conflict in Colombia duurt al meer dan vijftig jaar en kostte intussen het leven aan meer dan tweehonderdduizend mensen. Meer dan vijf miljoen mensen geraakten door deze bloedige confrontatie binnenlands ontheemd of ondervonden er andere ernstige gevolgen van.

Vastberaden heeft Colombia dan ook zijn democratische instituties versterkt en zijn krijgsmacht gestaag gemoderniseerd en verbeterd, om duizenden zwaar bewapende strijders te confronteren, die vooral gegroepeerd waren in twee illegale gewapende organisaties: de Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) en het Ejército de Liberación Nacional (ELN). Dat heeft spectaculaire gevolgen gehad: de dreiging werd aanzienlijk kleiner en de gewapende krachten werden teruggedrongen tot de diepe jungle, waardoor ze niet meer in staat waren tot massale kidnappings of terrorisme in stedelijke centra. Dat bleek echter onvoldoende. Toen president Juan Manuel Santos in 2010 aan de macht kwam, ontwikkelde hij een democratisch veiligheidsbeleid voor welvaart om die organisaties tot vredesonderhandelingen te brengen, het geweld achter zich te laten en de democratie en de verzoening te omhelzen.

Colombia is er fier op dat het de oudste democratie is in Latijns-Amerika. De ambassadeur moet wel toegeven dat geweld de voornaamste bedreiging is van die traditie. Dat is de reden waarom de president, nadat hij twee jaar aan de macht was en hen aanzienlijke nederlagen had toegebracht, besliste om vredesgesprekken te starten met de FARC. Na vier jaar onderhandelen tekenden de regering en de FARC op 26 september 2015 een overeenkomst. Op 1 oktober 2016 werd daarover een volksraadpleging gehouden. Tot grote verbazing van beide zijden, haalden de nee-stemmers het nipt met 0,4 percent. President Santos aanvaardde dat verdict. Om te vermijden dat het land verdeeld werd door deze volksraadpleging, riep hij op tot een nationale dialoog om naar zowel de nee- als de ja-stemmers te luisteren.

Na veertig dagen van intense nationale dialoog en onderhandelingen, werd een nieuwe vredesovereenkomst ondertekend. Ook de leiders van het neekamp waren voor vrede via politieke onderhandelingen, maar maakten bezwaren tegen specifieke onderdelen van het vredesverdrag. De meeste aspecten werden aangepast. Nu ligt er dus een beter en meer legitiem verdrag voor dat de steun

geniet van het hele Colombiaanse volk. Het doel van president Santos is dat de vrede niet alleen stabiel en langdurig zal zijn, maar ook breder en dieper.

De spreker benadrukt dat de internationale gemeenschap met een constructief netwerk van bi- en multilaterale politieke steun en heel specifieke samenwerkingsmechanismen een voorname actor was in het proces. De Europese Unie (EU) heeft politieke en praktische steun geleverd. Op 12 december 2016 komt president Santos naar België voor de oprichting van het EU-steunfonds voor post-conflict-Colombia. Dat fonds zal dienen om het vredesverdrag te steunen met middelen en expertise, geleverd door de Europese landen en instellingen. Middelen die voorheen ingezet werden voor het conflict, kunnen nu gebruikt worden voor veiligheid, het gevecht tegen de drugtrafiek en sociale doelen. Dat zal helpen om de kloof tussen landelijk en stedelijk Colombia, tussen de rijken en de armen, te dichten. Voor die twee aspecten was de samenwerking met Europa in de voorbije decennia extra belangrijk. En dat zal nog meer zo zijn in de post-conflict-periode. Vrede in Colombia zal er niet alleen komen door het vredesverdrag met de FARC. Binnenkort vat in Quito de publieke fase aan van de onderhandelingen met het ELN, de resterende guerrillagroep. Colombia, nu al een belangrijke actor in Latijns-Amerika, zal door dat proces op alle niveaus sterker komen te staan: economisch, sociaal, cultureel en op het veiligheidsvlak.

Het akkoord heeft hoofdstukken over plattelandsontwikkeling, over de politieke participatie van de nieuwe politieke groep die uit de demobilisatie van de FARC zal voortvloeien, over de beëindiging van het conflict met een staakt-het-vuren, over de inlevering van guerrillawapens, over oplossingen voor de illegale drugs en gewassen, over gerechtigheid voor de slachtoffers van het conflict en over de implementatie van het verdrag.

3. Bespreking

3.1. Vragen en opmerkingen van de leden

Karim Van Overmeire heet de ambassadeur welkom namens zijn fractie en situeert het Vlaams Parlement als een parlement dat ook een internationale rol tracht te spelen door bij te dragen aan een vreedzame wereld met zoveel mogelijk welzijn en welvaart. Het vredesproces dat de ambassadeur hier schetst, is niet alleen belangrijk voor zijn land, maar het is tevens een voorbeeld voor andere conflictgebieden. Colombia is ongetwijfeld een fascinerend land, zijn geschiedenis is dat zeker.

De spreker informeert naar de voornaamste verschillen tussen het oude en het nieuwe akkoord. Een van de belangrijkste bezwaren zou het gevoel zijn dat heel wat mensen die misdrijven hadden gepleegd, straffeloos bleven. Hoe verhouden de FARC en het ELN zich tot elkaar en hoe verhouden beide vredesprocessen zich tot elkaar? Welk verschil kan er tussen beide akkoorden zitten? Met de politieke guerrilla zou criminaliteit en drugshandel verweven zijn. Er is de politieke integratie van de beweging, maar hoe zullen de criminele individuen in het burgerleven geïntegreerd worden?

Het bevreemdt hem daarnaast dat er geen nieuw referendum komt, terwijl in het eerste referendum het verdrag maar zeer nipt verworpen werd. Als het nieuwe akkoord effectief zoveel beter is en als er geluisterd werd naar de nee-stemmers, dan hoeft er toch niet gevreesd te worden voor een nieuw referendum? Zal het nalaten van een tweede referendum niet een smet laten over het nieuwe akkoord?

Waar decennialang een gewapend conflict is geweest, heeft het leger eigen standpunten ten opzichte van het vredesproces. Vindt het leger het een goed

akkoord, of voelt het zich veeleer in de rug geschoten door politici die in Cuba een akkoord onderhandelen en de gewone soldaten in de jungle in de steek laten? Vlaanderen kan Colombia best helpen met het al vermelde handelsakkoord: door export en import de economie stimuleren, zodat zoveel mogelijk mensen een menswaardig bestaan kunnen opbouwen. Zijn er andere manieren waarop Europa, België en Vlaanderen zouden kunnen helpen? Welke rol ziet de ambassadeur weggelegd voor de internationale gemeenschap? Ziet hij een taak voor waarnemers, begeleiders enzovoort?

Joris Poschet feliciteert namens CD&V president Santos met zijn Nobelprijs voor de Vrede. In een conflict dat al decennia oud is en zoveel slachtoffers heeft gemaakt, is een vredesproces niet evident. Het vereist moedige toegevingen. Vanuit het verre België is het gemakkelijk om te zeggen dat vergeven nodig is, maar dat is heel anders als je familie slachtoffer was van moord, diefstal of brandstichting. Tot voor zijn bezoek aan het land, dacht de spreker zelf nogal abstract over het vredesproces, maar door zijn vele contacten daar heeft hij begrip gekregen voor die moeilijke aspecten.

Hoe schat de ambassadeur de impact op de publieke opinie van de aanpassingen aan het eerdere vredesakkoord? Is er al een wijziging in de houding van voormalig president Alvaro Uribe, zowat het gezicht van het verzet tegen het eerste vredesakkoord? In het akkoord worden tien parlementszetels gereserveerd voor de FARC. Veel Colombianen vrezen dat dit de voorbode is van een extreemlinks parlementair blok dat tot Venezolaanse toestanden kan leiden. Die angst is een van de redenen waarom er neen gestemd is, aldus de spreker.

Het ELN zou de laatste jaren de grootste problemen veroorzaken. Hoe staat het met dat vredesproces? Het verrast het lid dat de Europese Unie een belangrijke rol in het vredesproces speelt. Hij vraagt de ambassadeur wat meer uitleg dienaangaande. Vlaanderen heeft expertise met zijn Vredesinstituut en tracht zich te profileren als vredesregio. Wat kan het doen om Colombia te helpen?

Ook *Tine Soens* feliciteert namens haar fractie de president met de Nobelprijs voor de Vrede. Voor sp.a is het vredesakkoord tussen de FARC en de regering een belangrijke stap. Nu moet de regering samen met de civiele maatschappij werken aan de vredesopbouw, maar ook aan gerechtigheid en compensaties. Daarnaast moeten er ook garanties komen zodat de mensenrechten niet verder kunnen worden geschonden.

Het lid informeert naar de belangrijkste kritieken op het eerste vredesakkoord. Volgens Human Right Watch waren er te veel toegevingen aan de rebellen. Strijders kregen amnestie of slechts een beperkte inperking van hun rechten in ruil voor het bekennen van oorlogsmisdaden. Daarnaast zou de civiele maatschappij te weinig betrokken zijn bij de onderhandelingen. Wordt er aan die kritieken tegemoet gekomen in het nieuwe vredesakkoord? Waarom wordt er over het nieuwe akkoord geen referendum gehouden? Is dat omdat het mogelijk opnieuw zou verworpen worden? Wat is de laatste stand van zaken van de vredesgesprekken met het ELN? Het al vermelde Vlaams Vredesinstituut houdt zich bezig met onderzoek naar vredesopbouw en conflictpreventie. Wordt er nagedacht over een gelijkaardig instituut in Colombia?

Marc Hendrickx dankt de ambassadeur voor zijn aanwezigheid. Publieke veiligheid is een permanent proces. Is dat niet de grootste bedreiging voor de vrede? Hoe moet dat blijvende gevaar worden uitgelegd aan een bevolking die hunkert naar vrede? Is een nieuw referendum niet belangrijk voor de publieke steun aan het proces?

Ook *Johan Verstreken* heeft woorden van lof voor de toekenning van de Nobelprijs. CD&V is voor vrijhandelsakkoorden omdat die de lokale economie versterken en de bevolking voordeel opleveren. Toch wil hij niet blind zijn voor de opmerkingen van landgenoten die werken in Colombia. Zij spreken over gronden die afgenomen worden van kleine boeren. Hoe verloopt de samenwerking tussen de Colombiaanse regering en de niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de vakbonden? Als lid van de Senaat en van de werkgroep Colombia van de Interparlementaire Unie nodigt hij graag enkele Colombiaanse parlementsleden uit om te overleggen over werkwijzen.

Jan Van Esbroeck weet dat het eigenlijke handelsakkoord met België getekend is in 2012, onder de regering-Di Rupo. Wat denkt de ambassadeur over het feit dat Wallonië nu als enige onderdeel van België weigert om dit verdrag te ratificeren?

3.2. Antwoorden van Z.E. Rodrigo Rivera Salazar, ambassadeur van Colombia

Ambassadeur *Rodrigo Rivera Salazar* dankt de leden voor de vriendelijke commentaar over het vredesproces dat als voorbeeld kan dienen voor andere vredesprocessen wereldwijd, over de Nobelprijs van de president en over het land zelf. Hij nodigt graag een delegatie van het Vlaams Parlement uit om Colombia te bezoeken en ter plaatse het vredesproces gade te slaan, alsook meer inzicht te krijgen in het land waarmee de Europese Unie samen met Peru een handelsakkoord sloot in 2012. Die overeenkomst trad nog datzelfde jaar tijdelijk in werking en werkt goed. Om definitief in werking te treden, is nu de goedkeuring van elke lidstaat van de Europese Unie nodig. Van de toen 27 lidstaten – Kroatië was er toen nog niet bij – hebben er 24 dat ondertussen gedaan. Nu resten alleen nog Griekenland, Oostenrijk en België. In België heeft het Vlaams Parlement dat wel al gedaan. Voor die blijk van appreciatie en vertrouwen bedankt de ambassadeur. Ook het Duitstalige Gemeenschapsparlement en het Federale Parlement keurden het akkoord al goed. Er rest nu nog de goedkeuring door het Waalse en Brusselse Parlement. Hoewel hij begrip heeft voor de politieke discussies, kijkt Colombia er toch naar uit dat het verdrag ook goedgekeurd wordt door de achterblijvende parlementen. Het akkoord behelst niet alleen commerciële clausules, maar ook bepalingen over de mensenrechten en over de democratische rechtsorde, alsook een volledig hoofdstuk over duurzame ontwikkeling met bepalingen over evoluties in handelsgerelateerde domeinen zoals arbeid, vakbonden, omgeving, in elk van de verdragsluitende partijen, dus zowel in de Europese Unie als in Colombia en Peru.

Na de volksraadpleging gaf president Santos een speciale groep van het onderhandelingsteam de opdracht een ernstige en open discussie aan te gaan met alle belangrijke politieke leiders, waaronder ex-president Misael Pastrana, presidentskandidate Marta Lucía Ramírez en de vorige president Uribe. Die laatste had zelfs een persoonlijke ontmoeting met president Santos, na zes jaar zonder persoonlijk contact. De katholieke en andere christelijke kerken maakten voorbehoud bij sommige onderdelen over familie en gewetens- en godsdienstvrijheid. De ondernemers maakten zich dan weer zorgen over de private eigendomsbepalingen van het verdrag. Het oorspronkelijke verslag van driehonderd bladzijden werd door al die belanghebbenden tot in detail geanalyseerd en besproken. Alle observaties werden omgezet in concrete aanpassingsvoorstellen.

Na al die voorstellen te hebben verzameld, ging het onderhandelingsteam van de regering naar de Cubaanse hoofdstad Havana om met de FARC over een aanpassing van het oorspronkelijke verdrag te bespreken. Het team verdedigde de voorstellen van zowel het neekamp als van mensen die niet hadden deelgenomen aan de oorspronkelijke stemming. Na tien dagen van intense onderhandelingen, kwamen ze tot een nieuwe overeenkomst. Over 56 van de 57

voornaamste voorgestelde wijzigingen, aanpassingen en verduidelijkingen is er een overeenkomst met de FARC. Bepaalde wijzigingen waren best ingrijpend, bijvoorbeeld op het vlak van gerechtigheid. De vrijheidsbeperking voor diegenen verantwoordelijk voor de voornaamste misdaden, wordt beter omschreven: ze zullen zich niet buiten bepaalde zones mogen begeven. Hen zullen ook herstelgerichte acties opgelegd worden voor de slachtoffers.

Op politiek vlak krijgt de politieke partij die de FARC zal vormen, dezelfde rechten en plichten als de andere partijen, bijvoorbeeld de toegang tot de media. Het budget dat de nieuwe partij zal krijgen is om dezelfde reden aanzienlijk verminderd in het nieuwe verdrag. Het nationale parlement van Colombia telt twee kamers, met elk ongeveer 260 zetels. Tien daarvan zullen voor de FARC bestemd zijn, voor het geval ze dat minimumaantal niet halen in de volgende parlementsverkiezingen van 2018. Allicht zullen ze dat aantal wel halen.

Over zestien extra zetels voor ngo's en sociale organisaties uit die gebieden die het meeste getroffen zijn door het conflict, was er wel wat argwaan. In het nieuwe akkoord staan garanties dat die zetels niet zullen toekomen aan de politieke partij van de FARC, maar wel aan de boeren, de ngo's en gemeenschappen. Het grote twistpunt was evenwel de politieke verkiesbaarheid. Het merendeel van de nee-stemmers wou niet dat leden van de FARC zich kandidaat mogen stellen voor de verkiezingen. Nochtans is de inzet van elk vredesproces om wapens in te ruilen voor stemmen, geweld voor democratie. Daaraan viel dus niet te tornen. Het nieuwe verdrag bevat wel een set aanpassingen, modificaties en een nieuwe aanpak.

De leiders van het neekamp beraden zich nu over de aanpassingen. Sommigen hebben de aanpassingen mondeling al afgewezen. Ex-president Uribe heeft zich er nog niet over uitgesproken. De nieuwe overeenkomst is beter, zal meer politieke steun genieten, maar zal niet unaniem gesteund worden. Politieke leiders hebben doorgaans specifieke motieven om niet goed te keuren en allicht zal een belangrijk deel van de bevolking geen enkel vredesakkoord goedkeuren. In Colombia wonen bijna vijftig miljoen mensen, vijf tot zeven miljoen van hen zijn slachtoffer van het conflict. De gewapende groepen zijn verdreven naar de diepste hoeken van de jungle. De slachtoffers zijn dus vooral boeren, Afrikaans-Colombiaanse gemeenschappen, inheemse bevolkingsgroepen. De anderen weten ervan, maar ondervinden er nauwelijks gevolgen van, zeker niet in de steden. Sinds een jaar of vijftien gaat het de goede kant uit met de veiligheid in het land. Dat blijkt duidelijk uit alle misdaadcijfers.

Als voormalig minister van Defensie weet de spreker hoe moeilijk het is hen te confronteren. Ze zijn tot bepaalde gebieden teruggedrongen. Tot massaontvoeringen nabij steden, terroristische aanslagen in Bogota, Medellin enzovoort zijn ze niet meer in staat. Hen met geweld helemaal vernietigen, zal echter nog vele jaren en vele levens van politie en soldaten kosten. Het akkoord biedt een historische kans om hen te overtuigen het geweld af te zweren en de wapens neer te leggen. De ambassadeur zal de volledige set van aanpassingen aan het akkoord aan het Vlaams Parlement bezorgen.

Colombia is trots op zijn leger. Het is het meest populaire instituut van het land. Dat zegt heel wat over de manier waarop het leger gedurende de laatste twintig jaar hervormd is. Respect voor de mensenrechten, voor de internationale mensenrechtenwetgeving en verdediging van het volk zijn kernwaarden. Het leger steunt de overeenkomst. De meest prestigieuze generaals van het leger en van de politie maakten deel uit van de overheidsdelegatie van het onderhandelingssteam. Het zijn trouwens hun mensen die direct slachtoffer zijn van gevechten. De spreker benadrukt echter dat de generaals geen politieke zeggenschap en geen stemrecht hebben in de zaak.

De ratificatie van de overeenkomst zorgt ook voor heel wat discussie. De regering en de FARC hebben het gehad over drie mogelijkheden: via een nieuwe volksraadpleging, via het nationaal congres, via de raden van steden en regio's. Tot nog toe is er geen beslissing genomen.

Op het vlak van drugtrafiek en andere misdrijven, is Colombia er aanzienlijk op vooruitgegaan. In de jaren tachtig en negentig had het land de grootste drugkartels ter wereld: het Cartel de Medellín berucht voor narcoterrorisme, het Cartel de Cali voor narcocorruptie enzovoort. Het land bood hen het hoofd en overwon. Nu zijn er geen kartels meer, het management van internationale illegale drugkartels is niet meer gevestigd in Colombia. Uiteraard is er nog drugstrafiek en zijn er nog criminele bendes. En na heel wat andere landen, heeft ook Colombia problemen met druggebruik. In het vredesakkoord staan ook belangrijke passages hierover, vooreerst over de illegale gewassen. Voorheen werden boeren overtuigd om de gewassen te ruilen voor legale. In gebieden beheerst door de FARC lagen evenwel mijnen die veel levens kostten. De FARC zal die gemeenschappen nu niet alleen helpen overtuigen de gewassen te ruilen, maar ook helpen bij het mijnenvrij maken van de akkers. Onder het nieuwe akkoord heeft de FARC zich ertoe verbonden om alle informatie over drugtrafiek, over velden, over kopers enzovoort over te maken, terwijl ze in het vorige akkoord daar niet toe verplicht waren.

De internationale steun was onmisbaar. In Colombia's donkerste uren heeft de internationale gemeenschap begrip blijven tonen voor het leed en heeft ze hulp geboden. Sociale hulp aan die gemeenschappen die het meest leden onder het conflict, kwam van de Europese Unie maar ook van vredeslabo's die de democratische waarden in die gemeenschappen aanwakkeren. Tegelijk kreeg Colombia hulp bij het trainen en het omvormen van het leger en de politie, van sommige Europese staten maar ook van de Verenigde Staten. De combinatie van handhaving en de politieke en economische beperking van de gewelddadige groepen hebben geleid tot de onderhandelingen die nu een einde gaan maken aan het conflict. En in alle stadia was de hulp van de internationale gemeenschap cruciaal. Colombia dankt de Europese Unie en België als lidstaat van die Unie daarvoor.

Colombia kan veel leren van Vlaanderen. Ook deze regio heeft veel te lijden gehad onder oorlog en heeft ervaring met verzoening. Al meer dan zestig jaar is er geen gewapend conflict meer in deze contreien. Het leger en de democratie zijn op dergelijke manier omgevormd dat er op een democratische en geciviliseerde wijze omgesprongen wordt met verschillen. Verschillende instituties zoals het Vlaams Vredesinstituut dragen daaraan bij. Ook Colombia heeft instituties nodig voor de harde en de zachte materies die het hele democratische proces begeleiden. Daarom zou het goed zijn als Vlaanderen samenwerkt met bepaalde regio's, direct of via het Europese Steunfonds (trust fund). Dat is geen kwestie van geld maar van kennis.

Het vierjarige vredesproces heeft het land diepgaand veranderd. Beide groepen hebben gezichten gekregen. De regeringszijde heeft geleerd naar de groeperingen te luisteren. Ook de gewapende groepen zijn erdoor grondig veranderd. Het publiek is eveneens veranderd, dat blijkt uit de houding tot de vredesonderhandelingen. In het begin was het tegen elke politieke onderhandeling met de FARC en nu is het voor de onderhandelingen, voor een politiek akkoord, maar heeft het wel wat voorbehoud bij sommige aspecten. Dat is een wereld van verschil. Ook het ELN, een kleinere en minder machtige beweging dan de FARC, is getransformeerd. De minimumvoorwaarde voor onderhandelingen is dat alle ontvoerden worden vrijgelaten. Bij het begin van de onderhandelingen was dat geen voorwaarde voor de FARC. Toch besliste die organisatie alle gevangenen vrij te laten, wat de publieke opinie ertoe overhaalde de onderhandelingen een kans te

geven. Het zou nuttig zijn als de internationale gemeenschap nu ook bij het ELN aandringt om de gevangenen vrij te laten en op een geciviliseerde manier deel te nemen aan de onderhandelingen met de overheid. Dit proces zal anders zijn, veeleisend maar niet zoveel verschillend van het voornaamste vredesakkoord met de FARC.

4. Slotwoord

Güler Turan, waarnemend voorzitter, dankt de ambassadeur voor zijn verhelderende antwoorden. Vlaanderen moet alle mogelijke steun geven, maar kan net als de rest van de wereld ook veel leren uit dit immense conflictoplossende proces.

Güler TURAN,
waarnemend voorzitter

Joris POSCHET
Tine SOENS,
verslaggevers